

**ISTEN IGÉJÉN TÚL? ISTENTISZTELETEKEN
ELHANGZÓ MAGYAR NYELVŰ PRÉDIKÁCIÓK
TARTALMI ELEMZÉSE**

Jelige:

Z9X7Q4

2024

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Bevezetés	3
2.	Elméleti háttér	5
2.1.	Vallási közösségek meghatározása	5
2.2.	Népszámlálási adatok és a vallásosság	7
2.2.1.	Népszámlálások átfogó elemzése	7
2.2.2.	Területi adatok alakulása.....	7
2.3.	A vizsgált egyházak jellemzői	8
2.3.1.	Magyar Katolikus Egyház	8
2.3.2.	Magyarországi Református Egyház	9
2.3.3.	Magyarországi Evangélikus Egyház.....	9
2.3.4.	Magyarországi Baptista Egyház	10
2.3.5.	Magyarországi Metodista Egyház	10
2.4.	Prédikációk felépítése	11
2.4.1.	Az igehirdető személye	11
2.4.2.	A textusválasztás szükségessége	12
3.	Kutatási eredmények	14
3.1.	Módszertani ismertető	14
3.1.1.	Kutatási kérdések, hipotézisek.....	14
3.1.2.	Adattisztítási folyamatok.....	15
3.2.	Tartalmi elemzés.....	16
3.2.1.	Topikmodellezés eredményei a prédikációkon belül.....	16
3.2.2.	Közpolitikai fogalmak elemzése szótárral.....	21
3.2.2.1.	Modellezések eredményei	23
3.2.2.2.	A közpolitikai fogalmak időbeli alakulása	25
3.2.2.3.	Közpolitikai kifejezések kontextusainak elemzése	28
4.	Konklúzió	31
5.	Bibliográfia	33
6.	Mellékletek	36

1. Bevezetés

Vizsgálódásunk homlokterébe a hazai bevett egyházak prédikációi kerültek, ezek tartalmi elemzése. Ugyan több bevett egyházzal beszélhetünk Magyarországon, eme értekezésben a három nagy történelmi egyházat (Magyar Katolikus Egyház, Magyarországi Református Egyház), valamint a neoprotestánsnak tekinthető Magyarországi Baptista Egyház és Magyarországi Metodista Egyházat vesszük górcső alá. Az említett egyházak kiválasztása azok kereszténytanításai miatt történtek, amely mind vallásszociológiai, mind pedig teológiai szempontból indokolható.

A tanulmány célja, hogy feltárja ezen egyházaknak a TV-ben közvetített istentiszteleteken elhangzó prédikációk tartalmi elemeit, előtérbe helyezve a közpolitikai kifejezések használatát, valamint a teológiai textusok emberképét.

A 2022-es Népszámlálás vallásra vonatkozó kérdési esetében kardinális csökkenést figyelhettünk meg a valamilyen felekezethez tartozók számában, amelyre magyarázat lehet a hazai egyházakkal kapcsolatos kritika megfogalmazása (Rosta 2023), vagy magával az állammal szembeni protest magatartás (Gyorgyovich 2023). Mindezen okok mellett felmerült a lakosság bizonytalansága a saját vallási önképével, illetőleg a több felekezettel történő azonosulás, aminek következtében nem tudják egy felekezethez besorolni magukat a válaszadók (Gyorgyovich 2023). A téma relevanciáját ezen kérdések felvetése is jól mutatja, hiszen a vallási önmeghatározás kapcsán markáns változások történtek a legutóbbi Népszámlálás óta, amelyet önmagában nem indokol az a tény, hogy nem volt kötelező kitölteni a lakosság számára a felekezethez való tartozást. Tanulmányunk abból a hipotézisből indul ki, hogy egyház és állam kritikai motívumok miatt figyelhető meg ez a tendencia, amelyre az egyházak szócsöveinek is tartott lelkészek is hatást gyakorolnak.

Kiemelendő, hogy hazai viszonylatban egyedül Török Péter foglalkozott a tömegkommunikáció által eljuttatott (esetében rádióban elhangzó) szentbeszéd¹ szociológiai szempontú elemzésével, aki az 1992 és 1999 között elhangzó adásokat elemezte. Véleménye szerint a „nem vallásos”, vagy nem ahhoz a frekvenciát felekezethez tartozó nézők/hallgatók számára is elérő üzenet egyértelműen az „új evangelizálás” egyik formája. (Török 2001)

Nemzetközi viszonylatban pedig Anna-Maria Balbach nevét érdemes kiemelni, aki a német rádiópredikációk 100 évfordulója a katolikus és protestáns istentiszteletek *„Istenről való beszédmódját”* vizsgálta. A prédikációkat bemutatta diákjainak is (112 fő), akik 70 százalékban

¹ A tanulmány során a prédikáció, igehirdetés, szentbeszéd fogalmakat felváltva használjuk, mivel ezek felekezeti használata is eltérő.

tudták helyesen beazonosítani, hogy melyik felekezethez köthető az adott prédikáció. A tradicionális, hivatalosabb hangvételű kifejezéseket a katolikusokhoz, míg a protestánsokhoz a fiatalosabb hangvételt társították. (Balbach – Jan 2023)

Mindezek tudatában beláthatjuk, hogy a téma aktualizálásra szorul, ugyanakkor a tömegkommunikáció egy másik formáját, a TV-ben elhangzó prédikációkat elemezzük, tudatában annak, hogy feltehetőleg több szempontból is eltérhetnek a hagyományos, átlagosnak tekinthető szentbeszédektől mind igényességben, mind pedig szóhasználatban, akár csak a rádiós szentbeszédek (Török 2001).

2. Elméleti háttér

A következőkben részletesebben bemutatjuk a témával kapcsolatos releváns értekezéseket, amelyek az általunk vizsgált vallási közösségek meghatározására, a demográfiai mutatók értékelésére, valamint a prédikációk komplex műfaji sajátosságaira irányulnak. Annak érdekében, hogy minél pontosabban elemezzük a vizsgált egyházak prédikációit, kiemelten fontos ezen egyházak sajátosságainak a bemutatása. A hitbéli dogmák mellett a társadalmi beágyazottságukat, társadalomban betöltött szerepüket is górcső alá vesszük.

2.1. Vallási közösségek meghatározása

Elsőként a vallási közösségek definiálására térünk ki, amelyet a jogi értelemben vett meghatározás mellett más tipológia szerint is tárgyalunk, jól lehet a fogalmi rendszerük meghatározottsága és az ehhez kapcsolódó jelenségek következtében nehézkes az egyes terminológiák közvetlen összevetése (Földvári – Rosta 1997).

A vallásszociológiai klasszikusok közül érdemes Weber és Troeltsch nevét kiemelni, akik különböző definíciót próbáltak alkotni az „egyház” a „szekta”, valamint a „miszticizmus” entitásaira. Amíg Weber egy homogén társadalomképből indult ki, ahol a társadalom szembekerült „az” egyházzal és „a” szektával (Máté-Tóth et.al, 2008:29), addig Troeltsch (1960) három szervezeti egységet különböztetett meg: az egyház és szekta kettős mellett a miszticizmust, amely nem különül el egyiktől sem, mivel mind a kettőben jelen van. Weber (1963) a szekták tagjait egyértelműen „virtuóznak”, vallási fanatizmussal rendelkező személyeknek írja le, akik vallási szempontból kvalifikáltnak, képzettnak tekinthetők. Ezzel szemben Troeltsch határvonalként definiálja a konzervatív világképet, a status quo védelmét, valamint a szekularizált világhoz való alkalmazkodást, amelyeket az egyház képvisel (Török 2008).

Ehhez kapcsolódóan érdemes visszautalni Török (2001) rádiópredikációs kutatására, ugyanis elemzésében kitér a beyeri globalizációs modellre, amely által véleménye szerint nem lehet sem liberálisnak, sem pedig konzervatívnak tekinteni az általa vizsgált szentbeszédeket, ami a korábbi határvonallal ellentmondásos. Ugyanakkor ez betudható a rendszerváltás utáni Katolikus Egyház passzív közéleti szerepvállalásának is, amely a nemzetközi szociológiai tanulmányokkal szembe megy, miszerint három szempont alapján tudják elősegíteni a közösség, a társadalom önmagára való reflektálását: 1) nem csak vallásszabadság, hanem alapvető emberi jogok, 2) a szekuláris szférák autonómiájának a megkérdőjelezése, vallási-

morális alapú megoldás kínálata, valamint 3) a hagyományos életvitel védelme az állam adminisztratív, jogi beavatkozásaitól. (Török hivatkozik Casanovára 2001)

A vizsgált entitások esetében még érdemes kitérni a weberi gondolkörben is felmerülő vallási közösségek tipizálására, amelyet a kétdimenziós tipológia elmélet ír le számunkra. Az alábbi tipológia két dimenzió mentén, legitimációs kép, valamint a társadalomhoz való viszonyrendszer alapján sorolja be a vallási közösségeket. Előbbi esetében a megváltáshoz, legfőbb szabaduláshoz, üdvözüléshez kapcsolódó értékek csatlakoznak az exkluzív és pluralista dimenziók mentén, míg utóbbinál egy pozitív és negatív skála alapján értékelik. Az exkluzív entitások esetében csakis a közösségen belül nyerhető el az üdvözülés, míg a pluralistánál pedig hiába fontos szerepet tölt be a közösség, azonban csak az egyik út az üdvözülés elnyerésére. Mindezek alapján az exkluzív pozitív viszonyú entitás az egyház, míg negatív viszonyú a szekta, pluralista pozitív viszonyúnak a denominációt (amelyre a legjobb példának a baptista közösségeket említhetjük), negatívnak pedig a kultuszt tekinthetjük. Természetesen a legnagyobb kritika ezzel a tipologizálással kapcsolatban az egyszerűsége, hiszen a társadalomhoz való viszony nem képezhető le csak „pozitív”, illetve csak „negatív” viszonyrendszerek alapján. (Nagy 2011)

Mindazonáltal érdemes ezen entitások jogi meghatározását is a fókuszunk középpontjába helyezni, ugyanis az egyházjogi törvények szerint megkülönböztetésre kerülnek a vallási egyesületek, a nyilvántartásba vett egyházak, valamint a bejegyzett és bevett egyházak. A bevett egyházak adó- és más ezzel egy tekintet alá eső más kedvezményben, illetve költségvetési támogatásban részesül, valamint jogosult a magánszemélyek jövedelemadójának egy százalékára. Meghatározásra került emellett az is, hogy milyen időintervallumban, milyen létszámmal kell jelen lennie az adott gyülekezetnek². Emellett a történelmi egyház fogalmi kerete is erősen meghatározott, ugyanis hazánkban ez a fogalom nem a többévszázados jelenletre, hanem az ország történelmében meghatározó szereppel bíró egyházakra használjuk (Török 2008). Ezek között említhetjük a Magyar Katolikus Egyházat, a Magyarországi Református Egyházat, valamint a Magyarországi Evangélikus Egyházat is.

Összességében tehát belátható, hogy rendkívül komplex az egyházak és vallási közösségek meghatározása, amelyek vallásszociológiai, vallástudományi, valamint jogi terminusonként eltérő meghatározással rendelkeznek.

² Forrás: A 2011 CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló törvény, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100206.tv> (Letöltés dátuma: 2024. 09. 25.)

2.2. Népszámlálási adatok és a vallásosság

A következő fejezetben a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által készített Népszámlálási adatokra térünk ki, bemutatva a vallási trendek alakulását a korábban ismertetett egyházakra nézve. A későbbi kutatási eredmények összevetése érdekében területi eloszlás mentén is elemezzük az eredményeket, kitérve a legutóbbi 2022-es Népszámlálás rendkívül nagy arányú válaszmegtagadási mutatóira is.

2.1.1. Népszámlálások átfogó elemzése

A legutóbbi három Népszámlálás alapján kijelenthető, hogy a társadalomhoz viszonyított arányuk szerint a legnagyobbak a katolikus felekezethez tartozók számítanak, őket követik a reformátusok, valamint az evangélikusok. A másik két egyház, a baptista, valamint metodista egyház egyértelműen alacsonyabb arányban képviselteti magát az országban, mint az előbb említett történelmi egyházak (összeadott arányuk nem éri el az 1 százalékot a teljes lakosság körében).

Belátható, hogy 2022-re ugyan számukban csökkentek a felekezetek tagjai, azonban arányuk követi a korábbi Népszámlálási adatokat, ez alól kivételt képez a válaszmegtagadók és a vallási közösséghez nem tartozók aránya. A 2011-re történő (27 százalék ekkor a nem válaszolók aránya) drasztikus növekedés után a 2022-es Népszámlálásra 40 százalékos arányt értek el, amely már nem indokolható a korábban alkalmazott kérdések cseréjével (Rosta 2023), hanem valamilyen egyéb okra vezethető vissza.

A Századvég által készített kérdőíves kutatások alapján megállapítható, hogy a választ megtagadók jelentős számban fogalmaztak meg egyház, illetve politikai kritikát a Népszámlálás felekezeti hovatartozásával kapcsolatban, míg dominánsan a magánszférába történő behatolásként érezték ezt a kérdést. Ugyanakkor a kérdés nem értése is előkerült több válaszadó esetében is. (Gyorgyovich 2023)

Érdemes azonban azt is kiemelni, hogy a vallási felekezethez nem tartozók aránya 2011-ről 2022-re minimális csökkenést mutatnak, azonban ez nem tudja ellensúlyozni a korábban felvázolt problémát a választ megtagadók esetében.

2.2.2. Területi adatok alakulása

A területi adatok elemzése a későbbi kutatási eredmények elemzése érdekében válik szükségsszerűvé – ez azonban a történelmi múlt, valamint a társadalmi beágyazottság alapján koherensnek tekinthető – valamint annak érdekében, hogy megismerjük a különböző felekezetek híveit is. A katolikus felekezethez tartozók legnagyobb arányban a Dunántúli térségben élnek,

míg a református hívek az Észak-alföldi régióban. Utóbbiak esetében a „cívis város”, vagy „kálvinista Rómaként” is emlegetett debreceni vonzáskörzetnek is betudható. Ugyan jóval kisebb arányban, azonban a Nyugat-dunántúli régióban láthatjuk a legmagasabb arányban az evangélikus felekezet követőit. Érdekes azonban kiemelni, hogy a fővárosi, megyei jogú városi, urbánus környezetben magasabb arányban találhatók a baptista, illetve metodista hívek, ezzel szemben a történelmi egyházak tagjai inkább kisvárosi, vidéki környezetben élnek. (KSH 2023)

Ezen területi bontások befolyásoló tényezői lehetnek az istentiszteletek tartalmi kritériumaival kapcsolatban, meghatározhatják az igehirdetéseken fellelhető diskurzusokat.

2.3. A vizsgált egyházak jellemzői

A következőkben kitérünk a vizsgált egyházak jellemzőire, górcső alá véve a társadalomban betöltött szerepüket, szervezeti felépítettségüket, illetve kitérünk több teológiai különbségre is, amely a tanulmány szempontjából elengedhetetlen a prédikációk vizsgálata esetében. Fontos kiemelni, hogy nem a teológiai szempont kerül fókuszba, hiszen a tanulmány társadalomtudományi diszciplínák alapján kívánja elemezni az egyházak közötti különbségeket.

2.3.1. Magyar Katolikus Egyház

A Magyar Katolikus Egyház szigorú hierarchia alapján épül fel, amely egyértelműen végig követte nem csak a magyar történelmet, hanem a kereszténység történetét is. Nemzetközi szinten a Katolikus Egyház a világ öt kontinensének híveit foglalja magába, hazánkban is – mint ahogy azt láthattuk a Népszámlálás eredményeinek összesítése során – a legnagyobb arányban a katolikus hívek jelennek meg a társadalomban. Ezen egyház felépítettségét a szigorú hierarchia jellemzi, amelynek az élén Péter apostol utódja, Róma város püspöke, a pápa áll (a dolgozat készültékor: Jorge Mario Bergoglio – Ferenc pápa, a 266. pápa). A Katolikus Egyház szervezeti szempontból plébániákból, egyházmegyéből, egyháztartományból épülnek fel. Az egyházaik élén a püspökök állnak, azonban a több egyházmegye alkotta egyháztartomány élén az érsekek. A plébániákra vonatkozó feladatokat a plébánosok látják el, akik a püspököktől kapják a megbízásukat, illetve munkájukat a diakónusok segítik, akik nem kapnak szolgálati papságot. Ezeken kívül beszélhetünk szerzetesrendekről, ahol a szerzetesek a világtól elvonulva gyakorolják hitüket, illetve vesznek részt a rendek életében, feladataikban. Kiemelendő Szent Benedek neve is, aki a Bencés rendet alapította (férfiaknak), illetve Szent Skolasztika, aki a női szerzetesség alapítójának számít. Természetesen az egyház legnagyobb számú tagjai a világi hívek, akik szintén részt vehetnek a gyülekezeti feladatok ellátásában saját indíttatásukból.

Jelenleg hazánkban 14 latin, illetve 3 görög rítusú egyházmegyéből tevődik össze a Magyar Katolikus Egyház, amelynek célja a keresztény szemlélet és értékrend átadása, Isten ígéjének hirdetése.³

2.3.2. Magyarországi Református Egyház

A Magyarországi Református Egyház létrejött az 1567-es cívisvárosi, debreceni zsinathoz kötődik, amely a reformáció térnyerésével hazánkban is egyre nagyobb szereppel bírt, amelynek a Biblia magyar nyelvre történő fordítása is non plus ultrája volt. Kiemelendő az ellenreformáció korszaka a 17. században, aminek hatására a protestáns hívekkel szemben több politikai fellépés is történt: Pázmány Péter neve mindenképp említést érdemel, aki fő szerepet játszott abban, hogy – a közjogtól eltérő – „akivé a föld, azé a vallás” szemlélet elterjedjen hazánkban is, aminek következtében a katolikus hithez visszatért főnemesek földjein is kényszerűen a katolikus hitet kellett választani. A törökök kiűzése után azonban enyhült a rekatolizáció mértéke is hazánkban, illetve a II. József német-római császár által 1781-ben kiadott Türelmi Rendelet megnyitotta a kaput a nem katolikus hívek számára is a gyülekezetalakításhoz. Ennek következtében a gyülekezetek szervezhettek lelkészt, valamint presbitériumot, később pedig az egyházkerületeket, amelyek követték a milíciák kerületi rendszerét. Egységes magyar református egyházzal 1881 óta beszélhetünk, amely napjainkban egyházkerületből tevődik össze: Tiszántúli-, Tiszáninneni-, Dunamelléki- és Dunántúli-Egyházkerületből. Központi szervének a Zsinat tekinthető, amelynek mind lelkészi, mind pedig világi vezetői is vannak, ez pedig a paritás elve alapján történelmileg is részét képezte a református egyháznak. Jelenleg száz tagból tevődik össze, a lelkészi elnöke Steinbach József 2024. április 24-től, világi elnöke pedig Molnár János.⁴

2.3.3. Magyarországi Evangélikus Egyház

A másik protestáns egyház, a Magyarországi Evangélikus Egyház történelme is szorosan kötődik a reformációhoz. Luther Márton 1517-ben Wittenbergben kiadott tézisei hitvallásuk alapját képezi, miszerint egyedül Isten kegyelme által lehet üdvözülni. Az ellenreformáció a lutheránus hívek számára is egy meghatározó időszak volt, amelyet a korábban is említett Türelmi Rendelet tudott feloldani. A hazai német ajkú lakosság körében elterjedtebbnek mondható a lutheránus irányzat, emiatt jellemzően a Dunántúli térségben találhatók nagyobb

³ Forrás: Magyar Katolikus Egyház hivatalos oldala, <https://katolikus.hu/cikk/szervezeti-felepites-57101229> (Letöltés dátuma: 2024. 10. 10.)

⁴ Forrás: Magyarországi Református Egyház hivatalos oldala, <https://reformatus egyhaz.hu/egy hazunk/> (Letöltés dátuma: 2024.10.23.)

arányban is jelenünkben is. Érdekes azonban, hogy ebben a térségben csak a 17. században különült el a két protestáns egyház. Napjainkban a hazai evangélikus egyház három egyházkerületből tevődik össze: Északi-, Déli-, valamint Dunántúli- Egyházkerületből. A református egyházhoz hasonlóan az evangélikus egyház élén a Zsinat áll, amely szintén világi és lelkeszi vezetőkből áll. Jelenleg a zsinat lelkeszi elnöke dr. Hafenscher Károly, nemlelkeszi elnöke pedig Abaffy Zoltán.⁵

2.3.4. Magyarországi Baptista Egyház

A baptista egyház is a protestáns egyházak közé sorolható, akiket szokás szabadegyházakként is emlegetni. Az első baptisták 1609-ben emigráltak Angliából Hollandiába, akiknek egy része visszatért Londonba, ahol megalapították az első baptista gyülekezetet. A „baptista” kifejezés bemelegítést, amely ugyan egy aggodtott név számukra a hitvallásuk, a bemelegítés miatt. Hitvallásukban az anabaptista tanítások mérséklése, amely csoport már az 1520-as években megjelent hazánkban, később a Felvidéken, Nyugat-Magyarországon, valamint Erdélyben is letelepedett. Ugyanakkor az anabaptisták csoportja Mária Terézia uralkodása idején szűntek meg a rekatolizáció, valamint a tömeges elvándorlás következtében. A Magyarországi Baptista Egyház esetében szintén beszélhetünk szervezettségéről, ugyanakkor kevésbé szervezett, mint a korábbi történelmi egyházak esetében. Élén Papp János egyházelnök, Varga László Ottó főtitkár, Durkó István missziói igazgató, Simon Norbert gazdasági igazgató, valamint Kiss Péter operatív igazgató állnak.⁶

2.3.5. Magyarországi Metodista Egyház

Végül, de nem utolsó sorban a Magyarországi Metodista Egyházat mutatjuk be, amely szintén protestáns egyháznak tekinthető. Létrejött a 18. századi anglikán megújulási mozgalomhoz köthető, amelynek élén John Wesley állt. Ugyan az anglikán egyházból való különállásuk csak halála után történt meg, a társadalmi hatásuk pedig egyértelműen jelentősnek mondható a baptistákkal, vagy más protestáns mozgalmakkal egyetemben. Hazánkba 1898-ban ért el, azonban a trianoni békediktátum után egyedül Budapesten volt működő gyülekezet az ország határain belül. Mivel egy kisebb taglétszámmal rendelkező egyházzal beszélünk, szervezeti struktúráját tekintve ugyancsak nem beszélhetünk egyházkerületekről, hanem

⁵ Forrás: Magyarországi Evangélikus Egyház hivatalos oldala: <https://www.evangelikus.hu/> (Letöltés dátuma: 2024.10.23.)

⁶ Forrás: Magyarországi Baptista Egyház hivatalos oldala: <https://www.baptist.hu/> (Letöltés dátuma: 2024. 10. 23.)

körzetekről, amelyeket az egyháztanács tagjai fognak össze, jelenlegi előnke pedig Dr. Khaled A. László.⁷

2.4. Prédikációk felépítése

Az alábbi fejezetben kitérünk a prédikációk felépítésére, milyen kötöttségekkel rendelkezik ez a szónoki műfaj. Kitérünk a textusválasztás szükségességére, módjaira, valamint a szónoklatot tartó, igehirdető vonásaira. Illetve kitérünk arra a kérdéskörre is, amelyre Szűcs Sándor (2004) az „500 prédikáció vázlata” című művében is választ próbál adni, miszerint mitől lesz „élő” egy igehirdetés, mitől lesz a közönségnek – a gyülekezet számára befogadható és kíváncsi Isten Igéjéről hallani.

2.4.1. Az igehirdető személye

Első körben az igehirdető személyi adottságait és talentumait vesszük górcső alá, hiszen a retorikai eszközök mellett fontos a hitelesség, valamint az önazonosság (Szűcs 2004:15).

A prédikációkat önmagukban nehéz műfaji szempontból behatárolni, ugyanakkor legjobban a retorika és a hermeneutika viszonyrendszerében értelmezhetjük. Előbbi behatárolható egy folyamat/esemény leírásaképpen, rendszerez és elemez, megfogalmazott gondolatot vezet végig a megszületésétől a kiválasztott hatás elérésig. A hermeneutika ehhez képest egy olyan tudomány, amely „a kutatót a kutatásával összekötő kapcsolatot, az ún. dialógust a legapróbb részletekig megvizsgálja, hogy ezáltal segítse a szöveget (műalkotást) a kutatóra önmagában gyakorolt hatásában feltárni”. (Literáty 2009:16)

Ezek gyakorlati megvalósulása nem csupán az elméleti keretrendszerük ismeretén nyugszik, hanem „mesterséggé” alakul, készséggé fejlődik mindenki számára (Literáty hivatkozik Gadamerre 2009:17). Ezeknek a készségeknek az elsajátítása és gyakorlati alkalmazása, azonban nem képes pótolni az igehirdető azon jellemvonásait, amelyet Szűcs Sándor (2004) tíz pontban szedett össze:

1. Határozott hivatástudat
2. Határozott küldetéstudat
3. Tisztában van a kegyelmi ajándékokkal
4. Az igehirdető maga is Krisztus tanúja
5. Bátorság
6. Teológiai szomjúság

⁷ Forrás: Magyarországi Metodista Egyház hivatalos oldala: <https://metodista.hu/> (Letöltés dátuma: 2024. 10. 23.)

7. Alázatosság
8. Öröm
9. Lelki érzékenység
10. Imádság.

Ezek a jellemvonások egyértelműen meghatározzák azokat az alapelveket, amely segítségével önazonosan és hitelesen képes átadni Isten Igéjét az adott prédikátor, és amelyek a hívek számára is befogadhatóvá teszik a választott textusokat. Ehhez szorosan kapcsolódik Platón gondolata is, miszerint annak a személynek a szónoki képessége „művésztelen” és „nevetséges”, aki nem ismeri az „igazságot” (Arisztotelész 1999:11).

2.4.2. A textusválasztás szükségessége

Az igehirdető jellemvonásai után azonban áttérünk a textusválasztás és a prédikálás elemeire. A prédikáció Isten Igéjének hirdetésére szolgál, amelyben a Szentírásból vett alapigét, a textust fejti ki a gyülekezet, a hallgatóság számára (Fekete 2024). Ezzel kapcsolatban érdemes kiemelni olyan alapvetéseket, amelynek a prédikációknak meg kell felelniük: krisztocentrikusok, tehát Krisztusról való prédikálás; textusszerű, vagyis a megfelelő igét választja és bontja ki; profetikus, tehát Isten mondanivalóját és akaratát nyilvánítja ki ezzel is bűnbánatra hívva; illetve konkrét és gyakorlatias, amely által konkrét kérdésekre és valós problémákra kaphatnak választ belőle (Szűcs 2004: 17).

Ugyanakkor a textusok kiválasztása, amelyből a prédikáció felépül szigorú szabályok szerint történik annak érdekében, hogy megfeleljen az élő igehirdetés alapvetéseinek: hű a Szentíráshoz, megvéd az általánosítástól, legitimálja a prédikáló szolgálatát, változatosságra ösztönöz, nem mottó, illetve kapcsolatot jelent Isten és a gyülekezet között. Annak érdekében, hogy az igehirdetés mindegyik alapvetésnek teljesülni tudjon a textusválasztást több dimenzióban lehet megvalósítani (Fekete 2024). Ezek közül hármat mutatnánk be részletesebben, amelyek koncepcióban ugyan különböznek, mindazonáltal segítenek ezen kötött műfaj felépítésére rávilágítani.

Az egyik ilyen lehetőség a perikópa rend, ahol az egyházi év vasárnapjaira és ünnepeire kijelölt, kötelező szentírási szakaszokról prédikálnak, amely ma is gyakori a római katolikus, evangélikus vagy anglikán felekezeten belül. Ennek alapjait a három ünnepkör, az ehhez kapcsolódó természetes előkészülési idő és folytatásuk alkotják a perikópa rendek keretét. Mindenképp pozitívuma, hogy nem kell az igehirdetőnek a textusválasztás nehézségeit átélni, nehezebb igeszakaszok is előkerülhetnek, ugyanakkor hátránya is egyben, hogy a teljes

szentírási gazdagság elsikkadhat a kötöttségekben, valamint könnyen vezethet életidegen prédikáláshoz, ha például nem a gyülekezet kérdéseire, problémáira reflektál. (Fekete 2024)

A második ilyen választási lehetőség a Bibliaolvasó kalauz, amelyet hangsúlyoznak, hogy nem prédikációs vezérfonal, mivel olvasása közben a Biblia fejezetről fejezetre történő olvasása kerül elő, ha pedig valaki ritkább olvasó, könnyen egy sajátos perikópa rendben találhatja magát. Előszeretettel használják református berkeken belül, mivel lehetőséget biztosít a teljes Biblia végig olvasására, összefoglalja az igehallgatók szélesebb közönségét, valamint kötődik az ünnepköri beosztáshoz. Ugyanakkor negatívumai között említhető, hogy mechanizmussá teheti a készülést, ebből adódóan pedig eltűnhet a prédikátorból a személyes üzenet hirdetése. (Fekete 2024)

A harmadik, egyben utoljára bemutatott textusválasztási rend az igehirdetési terv. Ennek a folyamánnyaképpen a tudatos textusválasztás kerül előtérbe, ahol több módszer is alkalmazásra kerül és általában egy egyházi évre készül. Ezek alapján mindenféleképpen pozitívum, hogy a több textusválasztási mód alkalmazásra kerülhet, szabadon készülhet a lelkész, valamint jobban is érvényesülhet. Ugyanakkor a legnagyobb hátrányai között említhető, hogy a szubjektív okok elnyomhatják a Szentírás objektív üzenetét, valamint sablonossá válhat. (Fekete 2024)

Ezek alapján belátható, hogy a textusválasztás alapjaiban határozza meg az igehirdetés menetét, befogadó képességét, amelyet a többféle koncepció elősegíthet. Megfigyelhető ezzel párhuzamosan egy buzdítás a szakirodalomban arra vonatkozóan, hogy a prédikáció illeszkedjen a gyülekezet problémáihoz, konkrét és gyakorlatias legyen, illetve a profetikus jelleme is ide kapcsolható. Tehát ezáltal is a tanulmány témaválasztása, a prédikációk közpolitikai, a gyülekezet és a hívek mindennapjait érintő témák vizsgálata indokolható. A későbbiekben az ehhez kapcsolódó kutatási eredményeket fejtjük ki.

3. Kutatási eredmények

Az elméleti háttér áttekintése után rátérünk a kutatási eredmények ismertetésére. A későbbiekben bemutatjuk a vizsgált módszertant, a kutatási kérdéseinket, valamint az adatgyűjtés és adattisztítás menetét. A kutatásunk a tartalmi elemzésre fókuszál, amelyet különböző kvantitatív eszközök segítségével végeztünk el.

3.1. Módszertani ismertető

A kutatásunk kvantitatív szövegelemzési módszerek segítségével készült el, ahol az istentiszteleteken elhangzó prédikációkat szövegbányászati módszerek alkalmazásával gyűjtöttük a Nemzeti Audiovizuális Archívum (<https://nava.hu/>) oldaláról. A szövegek gyűjtésében hatalmas szerepet játszott (a tévéadás jellegük miatt), hogy videós formában kerültek feltöltésre és a szöveg, amellyel a későbbiekben tudtunk dolgozni a videókhoz feltöltött feliratok. Ezeket a szövegeket egy külsős srt. fájl tárolta, ahonnan elérhetővé váltak a feliratozott tartalmak, amelyek 2016. május 22 és 2024. október 20 között kerültek feltöltésre (összesen 121 darab istentisztelet). Ezek alapján 78 darab katolikus, 25 darab református, 12 darab evangélikus, 4 darab baptista és 2 darab metodista prédikáció került a mintánkba.

Problémát jelentett azonban az adatgyűjtés során, hogy a történelmi egyházak, különösen a katolikus prédikációk dominanciája miatt a baptista, vagy metodista prédikációk jóval kisebb számban kerültek be az elemzésbe, ennek következtében három kategóriát alkottunk: katolikus, református, valamint kisebb taglétszámmal rendelkező egyházak. Utolsó kategóriába soroltuk az evangélikus, baptista és metodista egyházakat, amely ezt a számbeli fölényt kívánta ellensúlyozni. Ennek hatására a kisebb taglétszámmal rendelkező egyházak kategóriába 18 darab prédikáció esett bele. Ugyanakkor ezek a szövegek önmagukban nem elemezhetők kvantitatív módon, szükséges beiktatni a kvantitatív információkká való alakítás lépéseit (Bolonyai – Sebők 2024), amelyet az adattisztítási folyamatok során mutatunk be részletesebben.

3.1.1. Kutatási kérdések, hipotézisek

A korábban bemutatott archívumból gyűjtött adatok alapján az alábbi kutatási kérdéseket fogalmaztuk meg: 1) Milyen kulcsszavak kerülnek elő a vizsgált egyházak prédikációiban? 2) Milyen közpolitikai fogalmak jelennek meg a prédikációkban? 3) Megfigyelhető-e valamilyen tendencia a közpolitikai fogalmak előfordulása kapcsán? A kutatási kérdésekkel párhuzamosan azzal a hipotézissel éltünk, hogy a két legnagyobb taglétszámmal rendelkező történelmi egyház prédikációi (katolikus, református) során többször kerülnek említésre közpolitikai fogalmak,

mint a kisebb taglétszámú egyházak (evangélikus, baptista, metodista) esetében, valamint ezeknek a fogalmaknak az előfordulását nagyban befolyásolja az aktuális társadalmi diskurzus.

3.1.2. Adattisztítási folyamatok

Ahhoz, hogy elemezhetővé váljanak a szövegek, kvantitatív szempontok alapján szükséges egy alapos adattisztítási folyamatnak alávetni a szöveget, ugyanis az általánunk használt srt. fájlok a videóra történő illesztés miatt rengeteg fölösleges információval rendelkeznek, mint például: időkorlát, hogy hol jelennek meg a szövegek, vagy speciális karakterek, amelyek nem tesznek hozzá a tartalomhoz. Ezek eltávolítása után a teljes szöveg tartalmát kisbetűre hoztuk, ami azért fontos, hogy a nevek és mondatkezdő szavak (mint például: „jézus” és „Jézus”) ne kerüljenek külön azonosításra, mivel tartalmukban nem térnek el. Ezen túl a szövegekből a feliratozással járó duplikátumokat is eltávolítottuk, amelyek szintén torzítják az elemzésünket. Ezt követően a tévében leadott istentiszteletek szövegeiből azonosítottuk a prédikációkat, amelyek a lelkészi köszöntéssel kezdődnek, illetve a zárást a „Mi Atyánk” kezdetéig határoztuk, ugyanis a minden prédikációban elhangzó ima torzítja a szavak gyakoriságát, ezáltal a későbbi elemzésünket. A végleges formájuk elnyerése érdekében, azonban manuálisan is szükséges volt az adatokat ellenőrizni és az egyedi hibákat javítani.

A tényleges prédikációk szövegéhez elérve kezdetét vehette a lemmatizálás, amely az elhangzó szavak, kifejezések szótári alakra történő hozása. Ennek szükségességét egy példával szemléltetnénk: a prédikációk során a „jézus” kifejezés gyakran elhangzik, ugyanakkor tartalmi szempontból nem teszünk különbséget a „jézus” vagy a „jézusnak” kifejezés között, hiszen ugyanazt jelenti a két kifejezés, annak ellenére, hogy az egyik ragozott formában lett említve. Ugyanakkor a pontosabb elemzéshez szükséges volt speciális eseteket beépíteni a lemmatizáláshoz, mivel a prédikációkban szintén gyakorta előforduló szinonimáknak tekinthető kifejezések is voltak, amelyeket egységes alakra érdemes hozni (mint például: ebben az elemzési kontextusban az „úristen” tartalmában nem jelent különbséget az „isten” szótól). Ezután a folyamat után elkezdődhetett a tokenizálás, amely a mondatok, kifejezések, szavakra történő bontása. A tokenizálás folyamatával összeszámolhatóvá válnak a prédikációkban említett szavak, illetve segítségével kizárhatjuk az olyan fölöslegesnek tekinthető kifejezéseket, amelyeket „stopszavaknak” nevezünk. Ebbe a kategóriába azok a kifejezések esnek, amelyek a magyar nyelvben kötőszavakként jelennek meg, mint például: „a”, „az”, „hogy”, „is” stb. Mindazonáltal ezen szavak listáját kibővítettük a prédikációkban gyakran előforduló, ugyanakkor szintén „kötőszavakként” használt kifejezések listájával, amelyek közé került az „ámen” vagy az „alleluja”.

Ugyanakkor a tokenizálás ellenére is beszélhetünk olyan kifejezésekről, amelyek szignifikánsan többször fordulnak elő egymás mellett, amelyek bigrammoknak és trigrammoknak nevezünk. Előbbi a kettő, utóbbi pedig a három szó együtt járását jelenti. Esetünkben az alábbi kifejezések kerültek bele az elemzésbe: „atya-fiú-szentlélek”, „kedves testvérek”, valamint „urunk jézus krisztus”. A felhasznált bigrammok és trigrammok tokenei azonban eltávolításra kerültek a dokumentum-frekvencia mátrixból, amelyek a szöveges dokumentumok adatszerinti reprezentációjához szükséges (Bolonyai – Sebők 2024). A stopszavak, bigrammok és trigrammok tokenei mellett azonban eltávolításra kerültek a rendkívül ritka szavak is – amely a szavak 0,1 százalékát jelenti, ezzel is elősegítve, hogy az helyesírási hibák ne jelenjenek meg duplikált szavakként az elemzésben.

3.2. Tartalmi elemzés

Az adatgyűjtési és adattisztítási folyamatok bemutatása után rátérünk a prédikációk tartalmi elemzésére, ahol topikmodellezést és szótár alapú elemzést végeztünk el. Előbbi segítségével a legnagyobb témákat detektálhatjuk a korpuszokon belül, míg utóbbi segítséget nyújt a kevésbé detektálható témák vizsgálatához.

3.2.1. Topikmodellezés eredményei a prédikációkon belül

Első körben a topikmodellezés kerül bemutatásra, amely egy valószínűségi alapú modellezési eljárás, ahol a szógyakoriság alapján rendeli hozzá a dokumentumokhoz a témák valószínűségét. Felügyelet nélküli tanulási módszernek tekinthető, amelyek közül a Látens Dirichlet Allokáció (LDA) eljárást, azon belül is a Gibbs féle modellezést alkalmaztuk. (Sebők et al. 2021:90-94)

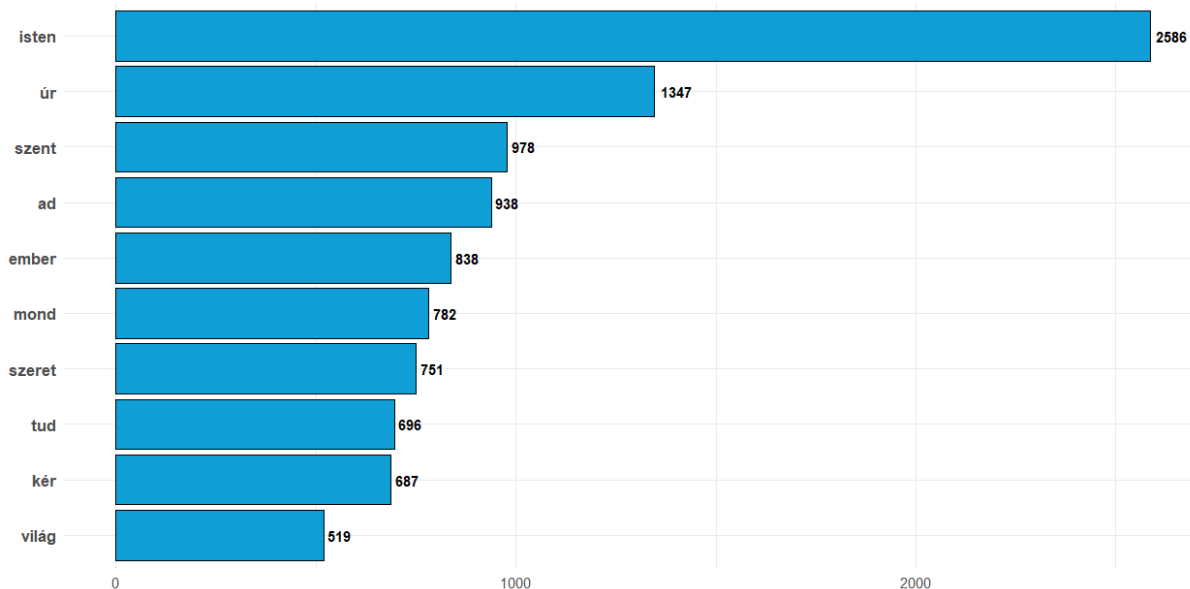
Ennek legnagyobb előnye, hogy az eljárás feltételezi, hogy minden korpusz több témából, topikból tevődik össze: vagyis a dokumentumok csoportosítása során a dokumentumokhoz topik szavakat rendel és az ezek együttes megjelenése alapján határozza meg a legideálisabb topikot. (Aggarwal – Zhai 2012)

A legideálisabb klaszterszámot a zavarosság (perplexity) alapján határoztuk meg, ami alapján tíz topik került kialakításra a prédikációk szövegeiből. Természetesen a zavarossági számítás alapján a legideálisabb klaszterszám nem minden esetben alakít ki kutatói szempontból megfelelő klaszterszámot – ez esetünkben is igaz –, azonban megfelelő alapot nyújt számunkra abban, hogy milyen dimenzióbontásokon érdemes kiindulnunk. (Sebők et al., 2021: 87-88)

A modell eredményei előtt azonban bemutatjuk, hogy a teljes szöveggörpuszon belül mely szavak jelennek meg a leggyakrabban. Ezen szavak között említhetjük az „isten”, az „úr”, a

„szent”, az „ad”, az „ember”, a „mond”, a „szeret”, vagy a „tud” kifejezéseket. Tehát elmondható, hogy mindegyik kifejezés szorosan kapcsolódik a témánk teológiai értelemezéséhez, amely a topikok esetében is megfigyelhető.

1. ÁBRA: TOP 10 KIFEJEZÉS A TELJES SZÖVEGBEN (DB)

Forrás: Saját szerkesztés ggplot segítségével

A topikmodellezés alapján megfigyelhető, hogy a legnagyobb számú detektált topik a kilencedik, amely a hálaadásra irányul. Ez a szövegek 21,49 százalékában fordul elő a legnagyobb arányban, ahol a legmeghatározóbb kifejezéseknek a „szent”, a „kér”, a „hála” vagy a „test” kifejezéseket említhetjük. Belátható, mindemellett, hogy az ezekhez a topikokhoz tartozó szövegek az átlaghoz képest szignifikánsan magasabb arányban származnak katolikus prédikációkból.

*„...mert miután kiállta a próbát elnyeri az élet koronáját, amelyet őt szeretőknek megígért.
(...) istennek legyen hála, téged, isten dicsérünk, téged úrnak ismerünk, jeles mártírseregek
magasztalnak tégedet...” (Katolikus prédikáció, 2023. április 23., Budapest)*

A második legnagyobb topiknak az ötödik, az evangéliumokra vonatkozó topik tekinthető, amely a szövegek 14,04 százalékában tekinthető meghatározó témának. Az erre a topikra vonatkozó legmarkánsabb kifejezések között említhetjük az „isten”, a „testvér” vagy az „evangélium” kifejezéseket. Ennél a topiknál is elmondható, hogy az átlaghoz képest magasabb arányban jelenik meg ez a téma a katolikus prédikációkon belül.

„...jézus nevet adták neki, mert így nevezte őt az angyal mielőtt még anyja méhében megfogant volna, ezek az evangélium igéi áldunk téged krisztus...” (Katolikus prédikáció, 2023. január 01., Keszthely)

A harmadik legnagyobb arányú topik, a hívők közösségére utal, ahol domináns szavakként tekinthetünk az „úr”, a „nép” vagy az „isten” kifejezésekre. Ez a topik a szövegek 13,22 százalékában számít meghatározó témának, azonban szignifikáns eltérés nem figyelhető meg a felekezetek között.

Ezt követi a tizedik számú, a mulandóságra vonatkozó topik, amely a teljes prédikációk 12,39 százalékában figyelhető meg jelentős témaként. Itt olyan szavak kerülnek kiemelésre, mint az „isten”, az „ember” vagy az „idő”. Megfigyelhető mindemellett, hogy az átlaghoz képest magasabb arányban szerepel ez a téma a református prédikációkban.

„...mégis bálványok uralkodnak teremtésem földjén és emberek sokasága támo­lyog a halál felé, miért hagyta­d, elküldtem hozzá­d egyetlen fia­mat benne képmásomat és kinyújtott karomat, de ellök­ted őt magadtól kita­szította­d és végül halál­lal megaláztad...” (Református prédikáció, 2021. április 02., Debrecen)

Az ötödik legnagyobb csoport, az istennel való kapcsolatra irányuló topik, amely a szövegek 9,91 százalékában meghatározó. Itt olyan szavak kerülnek előtérbe, mint az „isten”, az „úr”, a „vár”, a „szív”, vagy a „szól”. Ezzel a topik­kal kapcsolatban is elmondható, hogy az átlaghoz képest jóval magasabb arányban számít meghatározó témának a református prédikációkon belül.

„...ennek volt szemtanúja és aktív részese péter apostol, jézus egyik tanítványa személyesen átélte eljövete­lének megrázó erejét, de ez nem csupán egy átütő erejű isten­élmény, vagy valamilyen hitbeli megtapasztalás volt szá­mára, többi apostol szá­mára, hanem feladat is mert ezzel együtt a szent­lélek rögtön szolgál­atba is állította őket isten nagysá­gos dolga­iról bizony­sa­got tege­nek...” (Református prédikáció, 2022. június 05., Miskolc)

Ezt követte nagyságrendileg az isteni szeretetre vonatkozó topik, amely a prédikációk 9,09 százalékában számít a legjelentősebb témának. Olyan szavakat emelhetünk ki, mint például a „szeret”, a „mond”, az „isten”, vagy a „tesz”. Megfigyelhető, hogy a kisebb taglétszámmal rendelkező egyházak prédikációban az átlaghoz képest magasabb arányban kerül elő ez a téma.

„...mi szabaddá legyünk és békességet találjunk nála így tárta fel előttünk isten mélységes szeretetének titkát, hogy áldó hatalmának oltalmában elrejtve benne bízva élhessük életünket s reménységgel várjuk visszatérését...” (Evangélikus prédikáció, 2022. április 15., Budakeszi)

A nagyságrendileg következő topik az útválasztásra irányul, amely a szövegek 8,26 százalékában számít meghatározó témának. Itt olyan szavak, kifejezések kerülnek előtérbe, mint az „út”, az „év”, vagy az „áll”. Szintén az átlaghoz képest magasabb arányú a kisebb taglétszámú egyházak prédikációiban ez a téma.

„...gyakran feltett kérdéssel találjuk szemben magunkat életünkben bekövetkező törésekért kudarcokért, azokért és időszakokért melyeknek elszenvedői okozói vagyunk, ma azonban nem jogi válaszokat keresünk, biblikus ösvényre szeretnénk rátalálni a prófétai útmutatás segítségével...” (Metodista prédikáció, 2022. szeptember 11., Miskolc)

Ezt a topikot megegyező arányban (4,96 százalék) a kegyelmi ajándékokra és a bölcsességre vonatkozó topikok követik, amelyek témájukban hasonlóak, mivel utóbbi, előbbi kategóriába is beleeshet. Előbbi esetében olyan kifejezések dominánsnak, mint a „világ”, az „erő” vagy a „hit”, míg utóbbinál pedig a „tud” a „lát” vagy az „ember”. Érdekes azonban kiemelni, hogy mind a két topik az átlaghoz képest magasabb arányban látható a református prédikációk szövegeiben.

„...pedig másik mondás tartja, aki nem hiszi járjon utána, ma valahogy ez nem divat, sokszor látom internetes hírportálokon kommenteket, anélkül írják emberek, hogy elolvassák a cikket, utánajárás hiánya miatt sokszor az ellenkezőjét fogalmazzák meg...” (Református prédikáció, 2024. május 26., Dudar)

„...azt olvassuk az igében, tudatlanság állapotában sémáknak és szabványoknak engedtetek, azokat követtétek, a vágyaik a vágyaitok a világi sémák utánzása után vitt, tudatlanság állapota azt nem lehet egy-két gombnyomással az interneten bepótolni, nem információ hiány, hanem azért önismeret hiány...” (Református prédikáció, 2023. augusztus 27., Balatonszárszó)

A tizedik egyben utolsó topikunk pedig a megtérésre utal, amely meghatározó témaként a szövegek mindössze 1,65 százalékában jelent meg. Itt olyan kifejezések kerültek előtérbe, mint a „szentlélek”, a „beszél”, vagy az „örök él”, ami az örök élet lemmatizált alakja. Erről is elmondható, hogy az átlaghoz képest magasabb arányban a református prédikációkban számít domináns témának.

„...az úrral valóságosan, egyetértésben lenni vele, menni vele, enni vele, létezni vele, küzdeni vele, letelepedni, egy új ott régi helyen, vele vándorolni, vele meghalni és újszövetségi összefüggésben távlatokban érve vele feltámadni és vele örökkévalóságban egy különleges magatartás...” (Református prédikáció, 2022. október 31., Nyíregyháza)

1. TÁBLÁZAT: A DETEKTÁLT TEMATIKUS CSOPORTOK (TOPIKOK) JELLEMZŐI

Topikok sorszáma	Tartalmi jellemzők	Tartalmak aránya (%)	Tartalmak száma (db)
1. topik	istennel való kapcsolat	9,91	12
2. topik	hívók közössége	13,22	16
3. topik	megtérés	1,65	2
4. topik	bölcsesség	4,96	6
5. topik	evangéliumok	14,04	17
6. topik	isteni szeretet	9,09	11
7. topik	kegyelmi ajándékok	4,96	6
8. topik	útválasztás	8,26	10
9. topik	hálaadás	21,49	26
10. topik	mulandóság	12,39	15

Forrás: Saját szerkesztés

Összességében tehát megfigyelhető a mintán belül, hogy amíg a katolikus prédikációk jellemzően a hálaadásra, örömhírekre fókuszálnak, addig a református szövegeken belül erőteljesebben jelenik meg az istenkapcsolat, a megtérés, illetve kegyelmi ajándékok. Megemlítendő még a kisebb taglétszámmal rendelkező egyházak témabéli különbségeik, mivel esetükben az isteni szeretetre, valamint az útválasztásra vonatkozó témák dominálnak a vizsgált prédikációkon belül.

Érdeemes kiemelni, hogy az általunk kiválasztott prédikációk részletei is a topikok értelmezését próbálták alátámasztani, ugyanakkor megfigyelhető egy közösségi, illetve egy egyéni szintű törésvonal is a katolikus és református prédikációk között, amelyek összefüggnek a témák indíttatásával is. Amíg a mintába került prédikációk a közösség fontosságára hívták fel a figyelmet, addig a református prédikációk nagyobb hangsúlyt fektettek a személyes istenkapcsolatra. Ezeken túl pedig megfigyelhető egy még személyesebb indíttatás a kisebb

taglétszámmal rendelkező egyházak esetében, ahol még nagyobb hangsúlyt kapott az egyén spiritualitása és személyes útkeresése.

3.2.2. Közpolitikai fogalmak elemzése szótárral

A topikmodell elemzés során nem jelent meg külön témaként egyik közpolitikai téma sem, ebből adódóan az egyik kutatási kérdésünknek számító, közpolitikai tartalmak detektálását szótáralapú elemzéssel kívánjuk megvalósítani.

Ehhez szükséges első körben a közpolitika (public policy) kifejezést definiálni, amelyre számos egyszerűbb és komplexebb definíció létezik, a tanulmányukban azonban az alábbi fogalmi rendszerrel élünk: *„mindazon kormányzati tevékenységek összessége – történjen ez akár közvetlen kormányzati cselekvésként, akár közvetetten, más szervezetek közbeiktatásával”*. Tehát ezáltal belátható, hogy a közpolitika valamilyen társadalmi igényre reagál, a célok és döntési metódusok meghatározásával, illetve ezek megvalósításával. (Gajduschek 2016)

Az ebbe a meghatározási dimenzióba eső kifejezéseket szótáralapú megközelítéssel vizsgáljuk a prédikációkon belül, aminek egyértelműen előnye, hogy nincs valószínűségi értéke, mint a korábban látható LDA topikmodellezésnek, hanem egyszerűen számolható metrikák alapján tudunk megfigyeléseket vizsgálni. Azonban egyértelműen hátrányának tekinthető, hogy mivel kifejezetten a szavak kerülnek a fókuszba sokkal nehezebb a kontextusbéli értelmezésük (amelyből a kvalitatív technikák, értelmezések nyújthatnak kiutat), illetve megfelelően szükséges validálni az általunk kutatni kívánt kifejezéseket. (Sebők et al., 2021:109)

Esetünkben a szótárhoz szükséges témákat Bencsik Márta (2018) közszolgálati televízió médiaelemzése alapján alakítottuk ki, amelyet kvalitatív technikákkal elemzett. Kutatása során a Duna TV 18 órától kezdődő híradóját elemezte, ahol több meghatározó téma is azonosításra került, mint például: átfogóan politikai témák, nemzetközi ügyek, bűnügy, média vagy oktatás. A szótárunk elsődleges kulcsait ezek a témák adták, azonban mivel szavak nem kerültek hozzárendelésre, ezért a szótár tényleges megalkotásához a ChatGPT-t használtuk. Itt olyan dedikált szavak meghatározására kértük meg, amelyek kapcsolódnak a témákhoz, valamint közpolitikai szintén is értelmezhetők. Mivel a médiafigyelés a 2018-ban releváns témákra irányult, így a szótár kibővítésre került olyan, azóta szintén meghatározó témákkal, mint a Covid-19, vagy a háború témája.

Ezen szavak ellenőrzése után (duplikációk, nem értelmezhető kifejezések eltávolítása) 264 szó került társításra a témákhoz, ahol azon hipotézisből kiindulva, miszerint a prédikációkban

burkoltan is előkerülhetnek közpolitikai témák biblikus kifejezések is belekerültek, mint például: farizeus, jövevény vagy zsoldos⁸.

A közpolitikai kifejezésekről elmondható, hogy három prédikációban sem található meg az általunk detektált fogalmak egyike sem, ebből kettő katolikus, egy pedig református igehirdetés. A legtöbb ilyen fogalom (83 darab) pedig egy katolikus prédikációban figyelhető meg. Átlagosan 16,26 alkalommal fordulnak elő ilyen tartalmak a prédikációkban, míg ezen tartalmak szórása 12,03.

2. TÁBLÁZAT: A KÖZPOLITIKAI KIFEJEZÉSEKRE VONATKOZÓ LEÍRÓ STATISZTIKÁK

Leíró statisztikák	Értékek
Átlag	16,26
Szórás	12,03
Minimum érték	0
Maximum érték	83
Összes előfordulás	1967

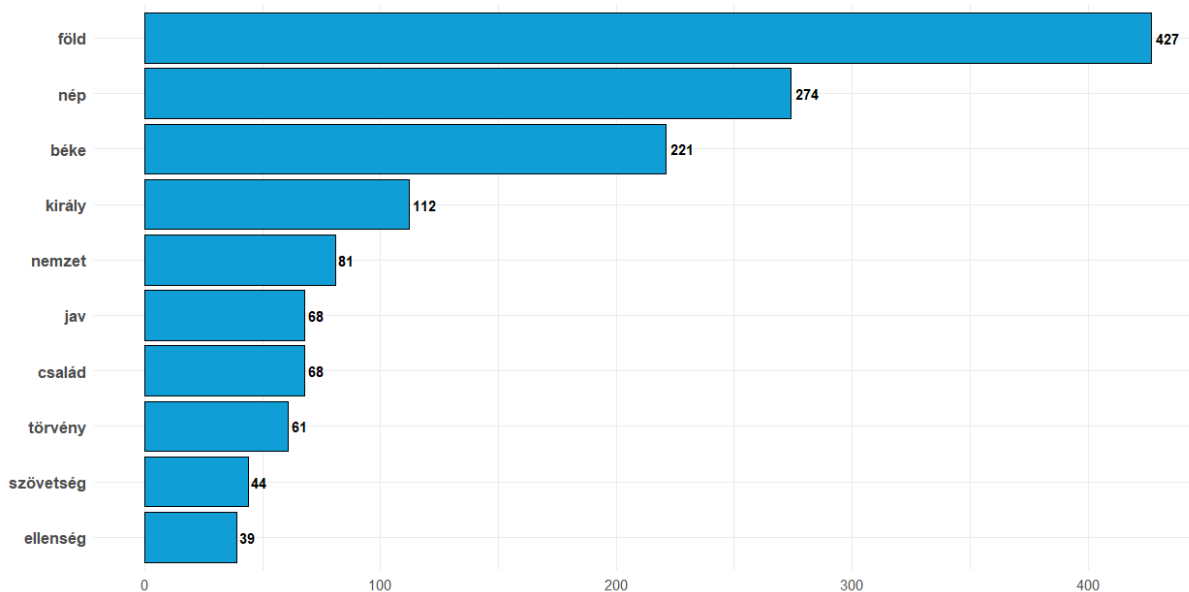
Forrás: Saját szerkesztés

Mindezek alapján olyan kifejezések kerültek a TOP10 legmagasabb számú közpolitikai kifejezés közé a mintánkon belül, mint a „föld”, a „nép”, a „béke”, a „király”, a „nemzet”, a „jav”⁹, a „család”, a „törvény”, a „szövetség”, vagy éppen az „ellenség”. A későbbiekben ezen kifejezések alakulását vesszük górcső alá a felekezetek és időbeli alakulásuk szerint.

⁸ Lásd: 1. sz. melléklet

⁹ Ez a kifejezés a javak lemmatizált alakja.

3. ÁBRA: TOP 10 DETEKTÁLT KÖZPOLITIKAI KIFEJEZÉS (DB)

Forrás: Saját szerkesztés ggplot segítségével

3.2.2.1. Modellezések eredményei

A detektált közpolitikai kifejezések alakulását több regressziós modell segítségével próbáltuk meg feltárni, ahol olyan tényezőket vettünk számításba, mint a felekezeti hovatartozás (szintén a hármас felosztás alapján), a régió szerinti bontás, az egyházi ünnep közelsége, valamint a vizsgált egyházakra, vagy az egyházhoz közel álló személyekkel, intézményekkel kapcsolatos botrányok kitörése. A botrányok alatt olyan médiában megjelenő információkat, cikkeket értünk, amelyek valamilyen szempontból rossz fényt vetnek az adott egyházra, vagy az általuk foglalkoztatott személyekre, feltételezve azt, hogy egy ilyen ügy presztízsromboló hatására reflektálnak a prédikációkban is. Mind az ünnepekre¹⁰ vonatkozó, mind pedig a botrányokra¹¹ vonatkozó változók dummy változók (0 és 1 értékkel rendelkeznek), előbbi esetében a prédikációk megtartása előtti és utáni 6 napot vizsgáltuk, míg utóbbi esetében az előtte lévő 21 napot, ami indokolható az információk terjedési, valamint a hivatalos reakciók idejével.

A dummy változók használata miatt Poisson regressziós modellt használtunk, ahol a függő változó minden esetben a közpolitikai tartalmak száma a prédikációkon belül, míg a független változó az első modellben a vallási hovatartozás, az ünnep (valamint ezek interakciója), illetve a régió változók. Illetve a modellbe beépítésre került egy normalizálás is, amely a dokumentumok hosszára reflektál a teológiai tartalmak függvényében. Mivel a felekezet változó és a régió faktorváltozóként került alkalmazásra, az első esetében a kisebb

¹⁰ Lásd: 2. sz. melléklet

¹¹ Lásd: 3. sz. melléklet

taglétszámmal rendelkező egyházakat – amely igazodik a megfogalmazott hipotézisünkhöz –, míg utóbbi esetében pedig a Közép-magyarországi régió, ahonnan a legtöbb prédikáció származik a mintán belül ezen egyházaktól. Mindezek tudatában belátható, hogy a mintánkra vonatkoztatva, szignifikánsan nagyobb valószínűséggel fordul elő közpolitikai tartalom a református prédikációkon belül, mint a kisebb taglétszámmal rendelkező egyházakéban. A régiók tekintetében megállapítható, hogy a referenciának számító Közép-magyarországi régióhoz képest a Dél-Alföldről és Dél-Dunántúlról származó prédikációkban szintén szignifikánsan magasabb arányú a közpolitikai tartalmak száma. Illetve habár az ünnepek közelsége önmagában nem tekinthető meghatározó tényezőnek a közpolitikai tartalmak alakulását illetően, a református felekezettel történő interakció negatív irányú, szignifikáns összefüggés figyelhető meg. Tehát habár önmagában a református prédikációk nagyobb valószínűséggel tartalmaznak általunk közpolitikai fogalomként definiált kifejezéseket a kisebb taglétszámmal rendelkező egyházakhoz képest, ha ezek a prédikációk valamilyen egyházi ünnep közelében vannak, akkor csökken ezen tartalmak előfordulásának a valószínűsége¹².

A második modellünk annyiban tér el az elsőhöz képest, hogy belekerült az egyházak botrányaihoz kapcsolódó változó is, amelynek az ünnepekkel kapcsolatos interakcióját is górcső alá vettük. Megfigyelhető eltérés az előző modellhez képest, hogy a közpolitikai kifejezések száma a felekezet tükrében már nem szignifikáns, valamint a beépített botrány változó sem az önmagában, azonban az ünneppel való interakciója pozitív irányú szignifikáns összefüggést mutat. Ezek alapján megfigyelhető, ha egy ilyen botrány valamelyik ünnep közelében kerül a nyilvánosság elé, akkor nagyobb valószínűséggel növekszik a közpolitikai tartalmak száma is a prédikációkon belül¹³.

A két modell predikációs értékeinek összehasonlítását a ROC-görbe segítségével szeretnénk bemutatni az érzékenység a fajlagosság függvényében. Amíg az érzékenység a „true positive” esetek valószínűségét mutatja, addig a fajlagosság a „true negative” értékek valószínűségét. A két modell viszonylagos megfelelése az AUC (area under the curve) értékek alapján értelmezhetők, ami a pozitív és negatív osztályok közötti helyes különbségtételt fejezi ki. (Fawcett 2006)

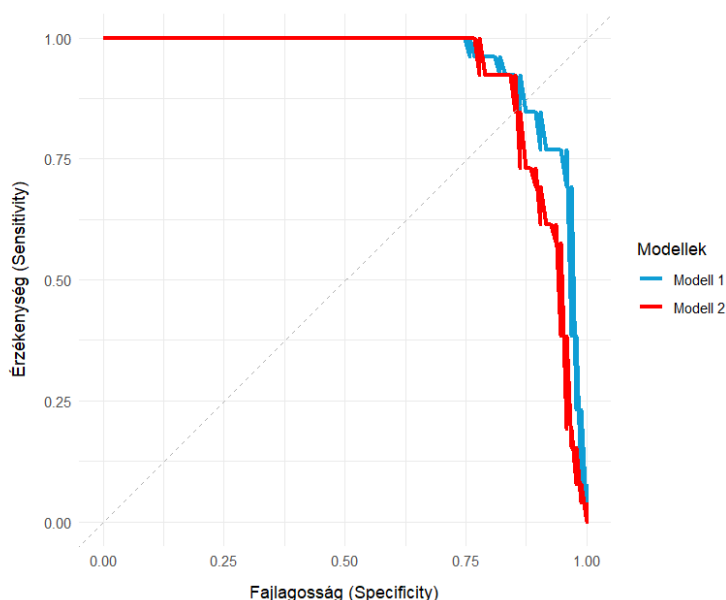
Ezek alapján a két modellünk AUC értéke érzékelhetően elválik egymástól (első modell: 0,9482, második modell: 0,8898), habár mind a kettő megbízhatónak számít, az első modell egyértelműen jobban teljesít a predikáció pontossága szempontjából. Ezt az értéket 0,75-os

¹² Lásd: 4. sz. melléklet

¹³ Lásd: 5. sz. melléklet

küszöbértéknél láthatjuk, amely az alacsony elemszám miatt indokolható. Az ábra alapján megfigyelhető, hogy közelebb található a bal felső sarokhoz, amivel jobbnak tekinthető az érzékeny-specifikusság, vagyis a „true positive” esetek megkülönböztetésében.

3. ÁBRA: ROC-GÖRBE ALAKULÁSA A KÉT MODELL ESETÉBEN

Forrás: Saját szerkesztés ggplot segítségével

Ezek függvényében az első modellben felfedezhető szignifikáns eltérések alapján a hipotézisünk, miszerint a két nagyobb történelmi egyházak prédikációban többször fordul közpolitikai tartalom részben igazolást nyert, ugyanis a református prédikációkban szignifikánsan nagyobb valószínűséggel fordul elő közpolitikai tartalom, mint a kisebb taglétszámmal rendelkező egyházak körében, ugyanakkor ez az állítás nem mondható el a katolikus prédikációk esetében. Kiemelendő mindemellett, hogy a jelenlegi hipotézisünk ezen igazolása csak a mintánkra értendő.

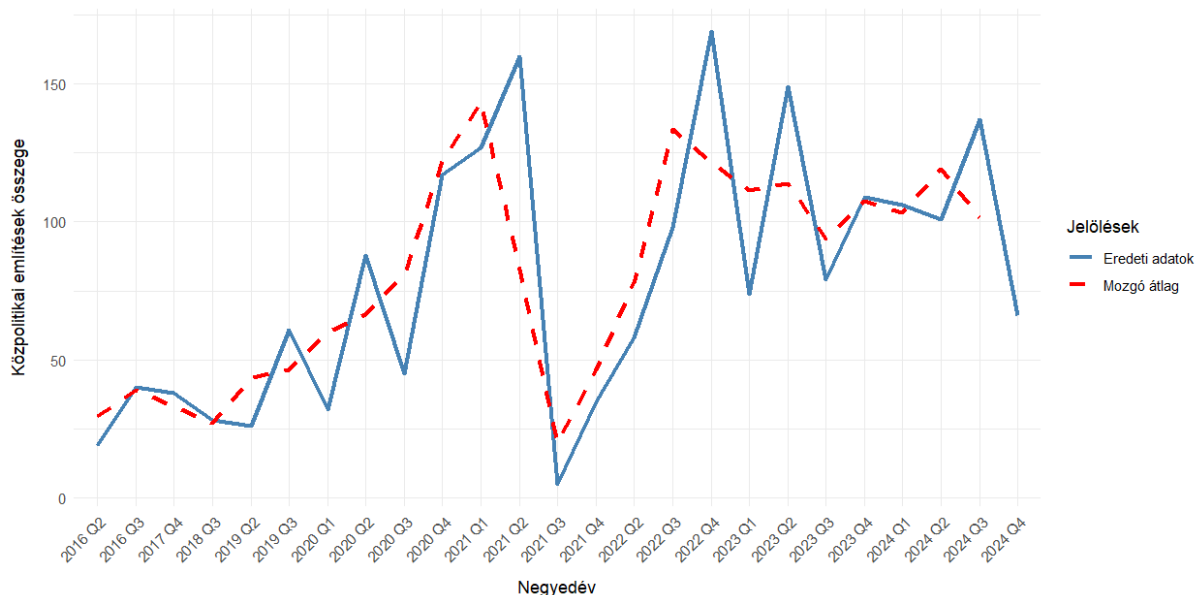
3.2.2.2. A közpolitikai fogalmak időbeli alakulása

Az általunk közpolitikai kifejezéseként identifikált szavakat időbeli alakulásuk alapján is megvizsgáltuk. Az adatok alakulása alapján a negyedéves bontás szerinti értelmezést választottuk, ahol több kiugrás is megfigyelhető: 2016 második negyedévéhez képest 2020 negyedik negyedévére látványos növekedés figyelhető meg, ezután tapasztalható egy meredek bezuhanás 2021 harmadik negyedévére, majd szintén egy jelentős növekedés 2022 második negyedévére. A közpolitikai kifejezések számának növekedésében egyértelműen közrejátszik a COVID-19 világjárvány, ami indokolja a 2020-ban történő folyamatos növekedést. Az ábrán is megfigyelhető mélypont azonban nem egy társadalmi jelenségre (vagy annak hiányára) történő válaszreakció, hanem mivel a mintánkban abban az időszakban mindössze egy darab prédikáció

található, így egyértelműen ez eredményezte a csökkenést. A következő növekedés azonban együtt jár a magyarországi parlamenti választásokkal, illetve az év végén található egyházi ünnepekkel. Ebben az időszakban (2022 negyedik negyedév) olyan kifejezések kerültek elő, mint a „nép” (26 darab), a „szövetség” (10 darab), a „jav” (9 darab), a „király” (4 darab), a „farizeus” (4 darab), a „törvény” (3 darab), a „születés” (3 darab), az „ellenség” (2 darab), az „európai” (2 darab), vagy a „tanács” (2 darab). Egyszeri esetben fordult elő ebben az időszakban a „fegyver”, a „szociális”, a „népszámlálás”, a „mozgalom” vagy pedig a „szövetséges”. Ezek alapján az együtt járások alapján detektálható egy válaszreakció a hazai magyar nyelvű prédikációkban az országot érintő kérdésekkel kapcsolatban, a választás mellett olyan témák is hangsúlyozásra kerülnek, mint a 2021-ről 2022-re halasztott Népszámlálás vagy a társadalmi felelősségvállalás.

Az ábrán megfigyelhető még a mozgó átlag alakulása, amely egy simítási eljárás annak érdekében, hogy kiemelésre kerüljenek a hosszabb távú trendek az idősorban. Jelen esetben egy háromelemes mozgó átlagot alkalmaztunk, ami a legjobban igazodott az eredeti trendekhez és az adathalmazunkhoz. Ez alapján is látható egy általános tendencia, miszerint az idősor kezdetétől, 2021 első negyedévéig egy folyamatos növekedés, majd egy meredek visszaesés látható (a korábban megfogalmazott okok miatt). Ezután szintén egy folyamatos és meredek növekedés látható 2022 negyedik negyedévéig, ahonnan egy folyamatos csökkenés figyelhető napjainkig, kisebb kiugrásokkal.

4. ÁBRA: KÖZPOLITIKAI KIFEJEZÉSEK ÉS MOZGÓ ÁTLAG ALAKULÁSA NEGYEDÉVES BONTÁSBAN

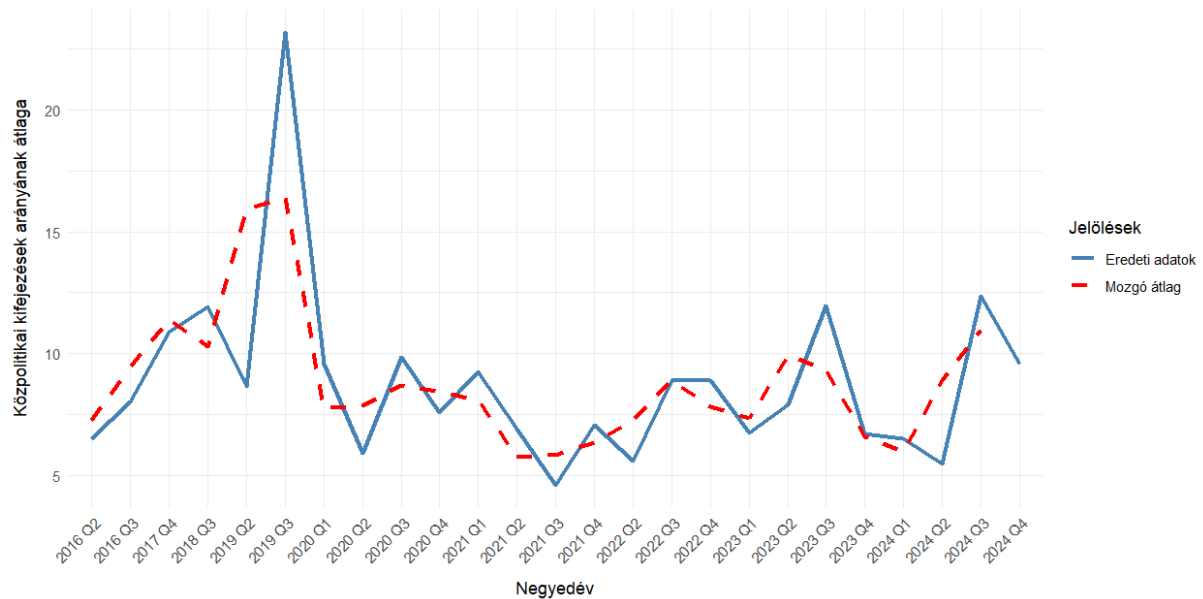

Forrás: Saját szerkesztés ggplot segítségével

A következő ábra szintén a közpolitikai kifejezésekre irányul, azonban jelen esetben a prédikációk hosszához képest számított arányuk átlaga került megjelenítésre. Kiemelendő, hogy a prédikációk hosszához az igehirdetés tartalommal felruházott kifejezéseit vettük számításba, elhagyva például a kötőszavakat. Megfigyelhető volt a tartalmak vizsgálata során, hogy a „föld”, a „béke” vagy a „nép” kifejezések megjelentek a topimodellek során is teológiai tartalomként és a közpolitikai kifejezések szótárában is. Az arányok kiszámításához ezeket a kifejezéseket kivettük a dokumentum hosszából és csak a közpolitikai szavak összeszámolásához használtuk fel, amely szintén befolyással van az arányuk alakulására.

Az ehhez képesti közpolitikai tartalmak aránya esetében több kiugrás is detektálható az idősorban, ilyen például 2019 harmadik negyedéve, majd 2023 és 2024 harmadik negyedéve. Az első, 2019 harmadik negyedévére vonatkozó kiugrás betudható annak, hogy abban a negyedévben mindössze egy prédikáció született, amelyben rendkívül magas a közpolitikai tartalmak aránya a prédikáció hosszához viszonyítva. Ezután egy folyamatos csökkenő tendenciát láthatunk a mozgó átlag alapján, egészen 2021 harmadik negyedévéig, amely mélypont szintén a prédikációk számának köszönhető. 2022 harmadik negyedévéig szintén detektálhatunk egy folyamatos növekedést, amelyet a korábbi ábrán is megfigyelhattünk. Ha leszámítjuk a 2019 harmadik negyedévében tapasztalható kiugrást, akkor az idősoron belül a 2024 harmadik negyedévéhez köthető közpolitikai kifejezések aránya számít a legmagasabbnak (átlagérték: 12,35 százalék), ami igazodik az augusztus 20-ai államalapítási ünnephez. Ebben a negyedévben olyan kifejezések kerültek említésre, mint a „nép” (14 darab), a „király” (7 darab), a „jog” (7 darab), a „törvény” (5 darab), az „uralkodó” (4 darab), az „árva” (3 darab), a „képviselő” (3 darab), a „tanács” (3 darab), a „hivatal” (2 darab), vagy a „terrorista” (2 darab). Egyedi esetek közül kiemelendő a „támogatás”, az „oktatás”, az „ensz”, vagy a „külpolitika” kifejezések.

5. ÁBRA: KÖZPOLITIKAI KIFEJEZÉSEK ARÁNYÁNAK ÁTLAGA ÉS A MOZGÓ ÁTLAG ALAKULÁSA NEGYEDÉVES BONTÁSBAN

Forrás: Saját szerkesztés ggplot segítségével

Összességében tehát belátható, hogy a közpolitikai kifejezések számai és a prédikációkon belüli arányai igazodnak a társadalmon belül kialakuló diskurzusok trendjeihez. Ilyen meghatározó diskurzusok voltak a fentebb is látható COVID-19, az országos parlamenti választások, vagy pedig a magyar államalapítás ünnepe is. Ezeket azonban szükséges kontextusba helyezni, annak érdekében, hogy pontosabban megértsük milyen formában, milyen üzenettel kerültek említésre az adott prédikációkon belül.

3.2.2.3. Közpolitikai kifejezések kontextusainak elemzése

Mivel a szótáralapú elemzés nem teszi lehetővé, hogy az adott kifejezéseket kontextusok szerint elemezzük, ezért a korábbi idősoros elemzésben detektált kiugrásokat kvalitatív szempontok alapján is elemezzük. A prédikációk összehasonlítása a kifejezések kontextusaival történik, illetve olyan narratívákat próbálunk megfogalmazni, amelyek ezekkel a kifejezésekkel együtt megjelennek.

Első körben a 2022 negyedik negyedévében megjelenő prédikációkat vesszük górcső alá, ahol hat katolikus és kettő református istentisztelet került megtartásra a mintán belül. Fontos kiemelni, hogy ezen prédikációk fele advent és karácsony környékén zajlott, ami jelentősen befolyásolja a prédikációk témáit. Az ünnepek környékén elhangzó prédikációk Jézus születéséről, a földre szállt istenről és a hozzákapcsolódó evangéliumról szólnak jellemzően. Ilyen történet például Jézus születése, amely egy gyakori igeszakasz a karácsonyi istentiszteleteken, miséken, és amellyel szorosan összefügg a „népszámlálás” fogalma is (Lukács evangéliuma 2, 1:7). Az általunk közpolitikai fogalomként azonosított kifejezés, és

amely a prédikáció évében történt hazánkban, egy teológiai kontextus értelmezéséhez járult hozzá, mintsem egy valós közpolitikai probléma felvetéséhez.

„...mi most egy ilyen családra tekintünk lélekben, ott vagyunk betlehembe, ahol sokadalom van, ahol összejönnek az emberek mert népszámlálás van, s ha felsőbbbség törvénye azt írja, mindenkinek ott kell jelentkeznie, ahonnan származik...” (Katolikus prédikáció, 2022. december 25., Székesfehérvár)

A protestáns felekezetek életében kiemelt dátumnak számít október 31, mivel ehhez a naphoz kötődik a reformáció ünnepe. Az ezen a napon megtartott prédikáció több olyan kifejezést is tartalmazott, amelyet közpolitikai fogalomként definiáltunk. Ilyen volt a negyedévben leggyakrabban előforduló „nép”, vagy a „király” kifejezések. A nép egyértelműen a „kiválasztott” népre, Isten népére utal a prédikáción belül, amelyet egy időbeli síkon történő összehasonlításra alkalmaz a prédikátor.

„...azt a szövetségekötést, amelyet az úr az általa elhívott kiválasztott nép életében hosszú-hosszú évtizedeken át formált, készített elő, ennek az előkészítő folyamatnak része volt mindaz, ami ábrahámától kezdve végbe ment...” (Református prédikáció, 2022. október 31., Nyíregyháza)

A prédikáció során alkalmazza a figura etymologica eszközök is a „királyok királya” szófordulatban, amely imádságként jelenik meg. Ezzel együtt a „király”, mint főnév gyakran jelenik meg túlvilági (mint Isten titulusa) és emberi dimenziókban, utóbbi esetében szintén a történelmi kontextushoz használt kifejezés. Érdeemes kiemelni az „európai” és „mozgalom” szavakat is, amelyek szintén a reformáció ünnepén alkalmazott kifejezések. Ezek szintén a reformátori tevékenységre utalnak és a reformáció történelmi szerepére.

A következőkben áttérünk a 2024 harmadik negyedévére, ahol három katolikus és egy református istentisztelet került megrendezésre a mintán belül. Ahogyan 2022 harmadik negyedévében is, a „nép” kifejezés került a legtöbbször említésre ebben az időszakban is, amiről ugyancsak elmondható, hogy „Isten népére” utal a prédikációkon belül. Tehát szintén egy teológiai kontextus kerül elő, ami a megtartásra, bűnbánatra reflektál. Ennél sokkal érdekesebbnek tekinthető a „terrorista” vagy a „birodalom” kifejezés használata, ami ugyancsak történelmi kontextusban fogalmaz meg igencsak kemény üzenetet:

„...a megszálló római birodalomnak a kiszolgálója, és van olyan, aki a szikár jussukhoz tartozik, akik tulajdonképpen terroristák kiszolgálója...” (Katolikus prédikáció, 2024. július 14., Siófok)

Az államalapítás napján megrendezett prédikáció azonban egy sokkal direkter üzenetet fogalmazott meg, a „nép” kifejezés közpolitikai kontextusában, ahol a kulturális különbségekről, illetve a szomszédos országok helyzetéről tett említést a prédikátor. Természetesen az államalapítás témájához szorosan kapcsolódik a prédikációban elhangzó szöveg.

„...nagyra kell értékelnünk ott a többi népek kultúráját és közösségi történetét is, különösen a szomszéd népeket, akikkel közös a sorsunk és gyakran közös a gondjaink...”

(Katolikus prédikáció, 2024. augusztus 20., Budapest)

Szintén Szent István koronázáshoz és a magyar állam megszületéséhez kapcsolódnak a történelmi kontextusok ismertetése, amelyet szintén előszeretettel alkalmaz a prédikátor, amelyekből tanulni érdemes és szükséges, és amelyek *„összekötik a múltunkat és jelenünket”*. Érdemes még kiemelni a „képviselő” szó használatát is, mint szintén előforduló kifejezés, ami prédikátor köszöntésében hangzik el, tehát nem tartalmaz semmilyen közpolitikai témát, az istentiszteleten való megjelenésen túl.

Összességében tehát belátható, hogy az általunk felállított közpolitikai kifejezések ritka esetben tartalmaznak direkt, aktuális közpolitikai témákat, kontextust a vizsgált prédikációkon belül. Ugyanakkor mindenképp kiemelendő, hogy ezeket a kifejezéseket aktívan használják a teológiai értelmezéshez, elég csak a népszámlálás, vagy a terrorista kifejezést említenünk.

4. Konklúzió

A tanulmány során kísérletet tettünk arra, hogy feltérképezzük az általunk vizsgált prédikációk tartalmi jellemzőit, fókuszálva a Török Péter (2001) által megfogalmazott következtetésre, miszerint a Katolikus Egyház háttérbe helyezte az ezredforduló környékén a közéleti szerepvállalásról való diskurzust. Megállapítható, hogy a közpolitikai kifejezések használata szignifikánsan nagyobb valószínűséggel jellemzi a református prédikációkat a mintán belül, vagyis a hipotézisünk, miszerint a nagyobb taglétszámmal rendelkező egyházak prédikációiban többször kerülnek említésre ilyen közpolitikai fogalmak a kisebb taglétszámú egyházakhoz képest részben beigazolódott.

Ezeknek a közpolitikai kifejezéseknek a használata szignifikánsan jellemzőbb, ha valamilyen egyházzal, azokkal kapcsolatban álló személyekről vagy intézményekről kiderülnek valamilyen botrányok és ezek a botrányok valamilyen ünnep közelében kerülnek a társadalom elé. Mindamellet az idősoros elemzés során láthatjuk, hogy az országos parlamenti választások időszakában is felívelő pályát mutat a közpolitikai kifejezések használata a mintán belül, tehát a második hipotézisünk igazolásra került még ha ezek a fogalmak kontextusok szerint csak egy kis hányadukban reflektálnak tényleges, aktuális közpolitikai jelenségekre. Az olyan „top” kifejezések, mint a „nép”, a „király”, előfordulásába azonban hatalmas szerepet játszik a textusválasztási metodika, ugyanis egy perikópa rend sokkal nagyobb kötöttségeket hoz magával, mint egy szabad igeválasztás (Fekete 2024), mindazonáltal ennek is betudható az általunk közpolitikai fogalomként definiált szavak kiugrása az ünnepi időszakok során.

Érdemes még kiemelni a topikmodellezés eredményét is, amely összecseng Török (2001) rádiópredikációinak elemzésével, ahol egy szerető istenkép rajzolódik ki a katolikus prédikációkon belül. Ez szintén megfigyelhető a topikmodellezések során is, ahol ez az istenkép kiegészül a hálaadó és imádatát kifejező emberrel. Ezzel szemben a református prédikációkban hangsúlyosabb szerepet kap a bűnös emberi lét, amelyből Isten kegyelme által emelkedhet fel – amely alapvetően is egy teológiai különbség a két felekezet között –, míg a kisebb taglétszámú egyházak esetében a hangsúlyos szerepet az útkeresés kap.

Összességében kijelenthető, hogy a tanulmány a tévében elhangzó prédikációk vizsgálata során mélyebb betekintést tudott nyújtani a korábban levetített és mintába került adások tartalmi dimenzióiról, azonban további kutatást igényel a téma a prédikációk kiterjesztésével, nagyobb hangsúlyt fektetve a teológiai elemek vizsgálatára. Fontos figyelembe venni, hogy a feldolgozott téma számos határterületet érint, amelyek elemzése során különböző

tudományágak terminológiái ütközhetnek egymással, vagy eltérő megvilágításba kerülhetnek, mindazonáltal erősítik az interdiszciplináris szemléletmód megvalósulását.

5. Bibliográfia

Aggarwal Charu – Zhai Xiang Cheng (2012): A Survey of Text Clustering Algorithms, Mixing Text Data, 77-128.o., https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4614-3223-4_4 (Letöltés dátuma: 2024. 11. 07.)

Arisztotelész (1999): Rétorika, Telosz Kiadó, Bp.

Balbach, Anna-Maria and Rüdiger, Jan Oliver. (2023): "Religion „on air“ – Konfessioneller Sprachgebrauch in Radiopredigten". Sprache und Religion: Tendenzen und Perspektiven, edited by Maria Fritzsche, Kerstin Roth, Alexander Lasch and Wolf-Andreas Liebert, Berlin, Boston: De Gruyter, 105-146. <https://doi.org/10.1515/9783110604696-006> (Letöltés dátuma: 2024.11.23.)

Bencsik Márta (2018): A Közzolgálati Média szerepe az álhírek és dezinformáció elleni küzdelemben, In: A Számok nem hazudnak. Közéleti témák médiareprezentációi. Médiafigyelések és tartalomelemzések. (szerk.: Szávai Petra) Bp., Mérték füzetek 16. sz. 19-25.o. <https://mertek.eu/wp-content/uploads/2018/11/16-mediamegfigyeles-hun-2018-11-04-01-single.pdf> (Letöltés dátuma: 2024. 11. 07.)

Bolonyai Flóra – Sebők Miklós: Kvantitatív szövegelemzés, https://real.mtak.hu/121488/1/empirikusjogikutatasok_kvantitativ.pdf (Letöltés dátuma: 2024. 10. 24.)

Fawcett, Tom (2006): An introduction to ROC analysis. Pattern Recognition Letters, 27 évf. 8 sz., 861–874. o. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S016786550500303X> (Letöltés dátuma: 2024. 11. 07)

Fekete Károly: A textusválasztás szükségessége és módjai, <https://regi.reformatus.hu/lap/gyakorlatiteologia/bejegyzes/28/> (Letöltés dátuma: 2024. 10. 27.)

Földvári Mónika – Rosta Gergely (1998): A modern vallásosság megközelítési lehetőségei, Szociológiai Szemle 1., 127–139. o., <https://szociologia.hu/dynamic/9801foldvari.htm#07> (Letöltés dátuma: 2024.09.22.)

Gajdusчек György (2016): Közpolitikai célok megjelenése a jogban. In: Jakab András–Gajdusчек György (szerk.): A magyar jogrendszer állapota. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Bp.

Gyorgyovich Miklós (2023): A 2022-es népszámlálás felekezeti hovatartozás-mérésének margójára, Századvég Folyóirat, Vidék 3. sz., 121-135.o., https://szazadvegfolyoirat.hu/wp-content/uploads/2023/12/SZAZADVEG_2023_3_07_A-2022-es-nepszamlalas-felekezeti-hovatartozas-meresenek-margojara.pdf (Letöltés dátuma: 2024.09.13.)

Központi Statisztikai Hivatal (2023): Népszámlálás 2022 – A népesség főbb jellemzői (országos és területi adatok), <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vegleges-adatok/kiadvany/assets/nepszamlalas2022-vegleges-adatok.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.09.15.)

Literáty Zoltán (2009): Homiletika és retorika, Károli Gáspár Református Egyetem, Bp. <https://real-phd.mtak.hu/82/1/1239114.pdf> (Letöltés dátuma: 2024. 10. 27.)

Máté-Tóth András – Nagy Gábor Dániel – Török Péter (2008): Az új vallási közösségek viszonya a társadalomhoz. In: Vallásosság változatok (szerk. Máté-Tóth – Nagy) Szeged, Jatepress.

Nagy Gábor Dániel (2011): A vallási közösségek és a deviancia, szakkol_006_153-168.pdf (u-szeged.hu) (Letöltés dátuma: 2024.09.13.)

Rosta Gergely (2023): Kivonulás vagy elmozdulás az individuális vallásosság irányába? A 2022-es népszámlálás eredményeinek elemzése, Egyházforum, XXXVIII. évf. 1. sz., 3-10.o.

Sebők Miklós – Ring Orsolya – Máté Ákos (2021): Szövegbányászat és mesterséges intelligencia R-ben, Typotex, Bp.

Szücs Sándor (2004): 500 prédikáció vázlata, TheoLogin Kiadó, https://apcse129.hu/szucssandor/szucs_sandor_500predikacio.pdf (Letöltés dátuma: 2024. 10.27.)

Török Péter (2001): A rádióban elhangzó vasárnapi katolikus prédikációk elemzése, Távlatok: A Magyar Jezsuiták Folyóirata, <https://www.tavlatok.hu/5309papi-e.htm> (Letöltés dátuma: 2024. 09.15.)

Török Péter (2008): A vallási entitások tipologizálása és alkalmazása a magyar helyzetre, vallas_a_tarsadalomban_03_009-028.pdf (u-szeged.hu) (Letöltés dátuma: 2024.09.22.)

Troeltsch, Ernst (1960): The Social Teaching of the Christian Churches. Vols. 1 and 2. Trans. by O. Wyon. New York: Harper & Row

Weber, Max (1963): The Sociology of Religion. Trans. by Ephraim Fischhoff. Boston, Beacon Press

Internetes források

Magyar Katolikus Egyház hivatalos oldala, <https://katolikus.hu/cikk/szervezeti-felepites-57101229> (Letöltés dátuma: 2024. 10. 10.)

Magyarországi Református Egyház hivatalos oldala, <https://reformatus egyhaz.hu/egyhazunk/> (Letöltés dátuma: 2024.10.23.)

Magyarországi Evangélikus Egyház hivatalos oldala: <https://www.evangelikus.hu/> (Letöltés dátuma: 2024.10.23.)

Magyarországi Baptista Egyház hivatalos oldala: <https://www.baptist.hu/> (Letöltés dátuma: 2024. 10. 23.)

Magyarországi Metodista Egyház hivatalos oldala: <https://metodista.hu/> (Letöltés dátuma: 2024. 10. 23.)

2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100206.tv> (Letöltés dátuma: 2024. 09. 25.)

6. Mellékletek

1. MELLÉKLET: KÖZPOLITIKAI SZÓTÁR

Kulcsok	Kifejezések
Politikai intézmények	állam, kormány, kormányzat, miniszter, miniszterelnök, kormányfő, köztársaság, elnök, parlament, országgyűlés, alkotmány, államtitkár, hivatal, államigazgatás, hatóság, képviselő, szervezet, koalíció, ellenzék, politikus, párt, jogállam, király, birodalom, császár, uralkodó, fejedelem, törvény, bíró, tanács, papság, farizeus, városkapu, nemzet
Politikai rendszerek	választás, kampány, demokrácia, választójog, szavazás, referendum, népszavazás, igazságszolgáltatás, bíróság, alkotmánybíróság, ombudsman, jogrend, közbiztonság, aktivizmus, szólásszabadság, gyülekezés, jog, tüntetés, sztrájk, bojkott, blokád, felkelés, forradalom, puccs, népszámlálás, rabszolgaság, rabszolga, szabadság
Politikai pártok	fidesz, kdp, gyurcsány, civil, ngo, mozgalom, momentum, viccpárt, kamupárt, baloldal
Gazdaságpolitika	adópolitika, gazdaságpolitika, költségvetés, adófizetés, adó, adóbehajtás, infláció, gazdaság, növekedés, államadósság, privatizáció, beavatkozás, beruházás, pénzügyminiszter, piac, válság, válságkezelés, gazdaságélénkítés, segély, segélycsomag, munkanélküliség, nyugdíjreform, tized, kincstár, árverés, birtok, jav, szegénység, gazdagság
Szociálpolitika	egészségügy, oktatás, szociálpolitika, szociális, támogatás, közszolgáltatás, közmunkaprogram, lakásprogram, kórház, közbeszerzés, rászoruló, igazságosság, özvegy, árva, szolgáló,
Nemzetközi kapcsolatok	nemzetközi, diplomácia, nagykövet, külügyminiszter, külügy, szerződés, európai, unió, eu, nato, ensz, who, menekültügy, menedékjog, külpolitika, patrióta, patriotizmus, globalizáció, szolidaritás, nép, idegen, határ, szövetséges, szövetség, béke, békeegyezmény, ellenség
Nemzetbiztonság	katona, hadsereg, katonaság, fegyver, konfliktus, invázió, megszállás, hadüzenet, háború, polgárháború, hadviselés, kibervédelem, drónhadviselés, hadifogoly,

	nukleáris, terrorizmus, terrorista, milícia, harcos, zsoldos, csata, lándzsa, pajzs, ostrom, őrség
Migráció	migráció, bevándorlás, kivándorlás, menekült, menekülttábor, migráns, illegális, határvédelem, integráció, népességszám, népességnövekedés, népességcsökkenés, demográfia, népesedés, születés, halálozás, vándorlás, előregedés, elvándorlás, munkaerőhiány, kivonulás, jövevény, zarándok
Gender	lmbtq, meleg, leszbikus, biszexuális, transznemű, queer, identitás, szexualitás, homoszexualitás, gender, homoszexuális, egyenlőség, homofóbia, homofób, pedofília, pedofil, diszkrimináció, biológia, család, nemzetség
Környezetvédelem	klímaváltozás, felmelegedés, üvegházhatás, megújuló, éghajlatváltozás, tengerszint, olvadás, jégsapkák, időjárás, erdőtüzek, szélsőséges, hőhullámok, környezetszennyezés, környezetvédelem, fenntarthatóság, termés, föld, szántóföld, szőlőskert, áradás, aszály
Covid-19	covid, koronavírus, pandémia, járvány, világjárvány, fertőzés, oltás, vakcina, karantén, lezárás, távolságtartás, maszk, korlátozás, válsághelyzet, intézkedések, távmunka, online, ellenesek
Média	sajtószabadság, médiatörvény, újságírás, véleménynyilvánítás, párbeszéd, dezinformáció, fake, news, propaganda, manipuláció, keretezés, média, véleményformálás, közmédia

Forrás: Saját szerkesztés

2. MELLÉKLET: ÜNNEPEK DÁTUMAI A VIZSGÁLT IDŐSZAKON BELÜL

Ünnepek	Dátumok
Karácsony	2016.12.25.
	2017.12.25.
	2018.12.25.
	2019.12.25.
	2020.12.25.
	2021.12.25.
	2022.12.25.
	2023.12.25.
	2024.12.25.
Advent első vasárnapja	2016.11.27.

	2017.12.03.
	2018.12.02.
	2019.12.01.
	2020.11.29.
	2021.11.28.
	2022.11.27.
	2023.12.03.
	2024.12.01.
	2016.12.04.
Advent második vasárnapja	2017.12.10.
	2018.12.09.
	2019.12.08.
	2020.12.06.
	2021.12.05.
	2022.12.04.
	2023.12.10.
	2024.12.08.
	2016.12.11.
Advent harmadik vasárnapja	2017.12.17.
	2018.12.16.
	2019.12.15.
	2020.12.13.
	2021.12.12.
	2022.12.11.
	2023.12.17.
	2024.12.15.
	2016.03.25.
Nagypéntek	2017.04.14.
	2018.03.30.
	2019.04.19.
	2020.04.10.
	2021.04.02.
	2022.04.15.
	2023.04.07.
	2024.03.29.
	2016.03.26.
Nagyszombat	2017.04.15.
	2018.03.31.
	2019.04.20.
	2020.04.11.
	2021.04.03.
	2022.04.16.
	2023.04.08.
	2024.03.30.
	2016.03.27.
Húsvétvasárnap	2017.04.16.
	2018.04.01.
	2019.04.21.

	2020.04.12.
	2021.04.04.
	2022.04.17.
	2023.04.09.
	2024.03.31.
Pünkösöd vasárnap	2016.05.15.
	2017.06.04.
	2018.05.20.
	2019.06.09.
	2020.05.31.
	2021.05.23.
	2022.06.05.
	2023.05.28.
	2024.05.19.
Államalapítás ünnepe	2016.08.20.
	2017.08.20.
	2018.08.20.
	2019.08.20.
	2020.08.20.
	2021.08.20.
	2022.08.20.
	2023.08.20.
	2024.08.20.

Forrás: Saját szerkesztés

3. MELLÉKLET: EGYHÁZAKKAL KAPCSOLATOS BOTRÁNYOK DÁTUMAI

Dátumok
2018.02.10.
2021.09.06.
2022.04.02.
2022.09.16.
2022.11.10.
2023.06.23.
2023.08.30.
2023.10.26.
2024.02.07.
2024.02.16.
2024.02.29.
2024.03.13.
2024.08.08.
2024.09.06.
2024.09.24.
2024.10.03.
2024.10.23.
2024.10.24.
2024.10.29.

Forrás: Saját szerkesztés

4. MELLÉKLET: ELSŐ POISSON REGRESSZIÓ EREDMÉNYEI

Változó	Becslés	Standard hiba	z érték	p-érték
(Intercept)	-2.66285	0.07508	-35.466	< 2e-16 ***
katolikus	0.03646	0.08343	0.437	0.662129
református	0.25974	0.09620	2.700	0.006933 **
ünnep	0.15270	0.14550	1.050	0.293939
Dél-Alföld	0.37114	0.10727	3.460	0.000540 ***
Dél-Dunántúl	0.19843	0.07697	2.578	0.009936 **
Észak-Alföld	0.04915	0.10811	0.455	0.649364
Észak-Magyarország	0.19702	0.10807	1.823	0.068304 .
Határon túli települések	0.01787	0.10040	0.178	0.858691
Közép-Dunántúl	-0.17580	0.07779	-2.260	0.023826 *
Nyugat-Dunántúl	-0.11080	0.07881	-1.406	0.159744
katolikus: ünnep	0.06537	0.15819	0.413	0.679415
református: ünnep	-0.80923	0.21014	-3.851	0.000118 ***

Forrás: Saját szerkesztés

Függő változó: Közpolitikai kifejezések száma a prédikációkon belül

Referencia: Kisebbségi taglétszámmal rendelkező egyházak, Közép-Magyarország régió

5. MELLÉKLET: MÁSODIK POISSON REGRESSZIÓ EREDMÉNYEI

Változó	Becslés	Standard hiba	z érték	p-érték
(Intercept)	-2.65935	0.06708	-39.646	< 2e-16 ***
botrány	0.02133	0.08214	0.260	0.79508
ünnep	-0.03573	0.05933	-0.602	0.54696
katolikus	0.09387	0.07066	1.328	0.18405
református	0.09426	0.08281	1.138	0.25499
Dél-Alföld	0.24449	0.11173	2.188	0.02865 *
Dél-Dunántúl	0.16341	0.07998	2.043	0.04104 *
Észak-Alföld	0.15354	0.10619	1.446	0.14821
Észak-Magyarország	0.03974	0.10037	0.396	0.69212
Határon túli települések	0.12855	0.09903	1.298	0.19426
Közép-Dunántúl	-0.16076	0.07837	-2.051	0.04024 *
Nyugat-Dunántúl	-0.01787	0.07763	-0.230	0.81797
botrány: ünnep	0.33147	0.12757	2.598	0.00936 **

Forrás: Saját szerkesztés

Függő változó: Közpolitikai kifejezések száma a prédikációkon belül

Referencia: Kisebb taglétszámmal rendelkező egyházak, Közép-Magyarország régió